

KALEVALA, 1984

„A nyolcvanas évek elején az együttesben egyre határozottabban ölt formát a megújulás vágya. Ám ennek a körülmények (gazdasági megszorítások, ötnapos munkahét stb.) nem kedveznek. Ebben a helyzetben a színházvezetés a régi célkitűzéseket követve, de új műsorfűzést indít el, amiről Szilágyi Dezső így nyilatkozott: »Ebben az esztendőben elkezdünk egy újabb nagy sorozatot, amelyben az emberiség nagy mondait dolgozzuk fel.« A felvállaltan népművelői szándékú sorozat rendezője Urbán Gyula, aki azon fáradozik, hogy a mitikus költői hagyomány úgy keljen életre, mintha szerves része volna napjaink műveltségének.

E sorozat egyik tagja a *Kalevala*. A »korszerűsített« nyelv megértését Urbán különleges látványelemekkel segíti. Olyan csoda- vagy inkább mesevilágba nyit kaput, amit a néző már-már úgy szemlélhet,

mint a tudományos-fantasztikus irodalom vagy filmalkotások képzeletűs játékvilágát. Ez megkönnyíti a néző helyzetét, nem véletlen, hogy ezt a merészen stilizált világot élénk reagálással fogadják a nézők. Az olyan mitologikus eposzok, mint például a *Kalevala*, a világot formálhatónak, az akadályokat legyőzhetőnek mutatják.”⁵³ (Selmeczi Elek)

„Elekes Pál (Öreg narrátor) és Csajághy Béla (Fiatal narrátor) előadásában ismeretterjesztő előjáték szólal meg egy falusi, ácsolt szauna fürdőjében, ahol finn népies életkép tagjai ülnek családi bensőségességgel. Később is kiülnek jelmezben regélni. Statikusan ülnek, akárha bábok volnának. A népművészeti csoport aggja rocska vizet loccsant a felforrósodott szikladarabra, vízpára támad, eltűnik-áttűnik a kép: indul a regé. Megható méltóságteljességgel.

Koós Iván színpadképe

A szauna gőzéből életre kel a mese

Vejnemöjnen roppant selyemszárnyú hollón utazik leánykérőbe. A kiterjesztett szárnyak a színpad két oldalán a portálig érnek. Átfogják az űrt. Ilmarinen egy kifeszített vászon résein – mint jégpáncélon – utazik az alvilágba.

A *Kalevala* előadásánál laboratóriumi tisztasággal látható, milyen nagy utat tett meg a Bábszínház a színpadi tér drámai birtoklásáért, a naturalista színháznak a szó legszorosabb értelmében földhöz tapadt szcenikájától a magasabbrendű misztériumszínpadig. Az elért eredményekhez hosszú út vezetett. Az anekdotikus szcenírozás helyén a szétrobbantott és újrateremtett játéktér csak mellékutakon közelíthette meg a szellemibb ábrázolás világot.⁵⁴ (Molnár Gál Péter)

„A mű a színpadi látványban teljesedik ki. Koós Iván olyan színpadképet teremtett, amely a színnek és formák, a mozgás és mozgatás nyelvén teremt újja a *Kalevala* szómágiáját. A Koós tervezte bábok, a színpadkép egészével együtt olyan technikai lehetőségeket kínálnak, amelyek az elektronikus trükkök és video teremtette csodák korában is elkápráztatják a nézőt. Ilyen például a teremtést, Vejnemöjnen születését megjelenítő látvány.

A *Kalevala* szavakkal megformált képi világa, világszemlélete egyébként is közel áll Koós Iván művészetéhez. Formateremtő munkája során mérített a népművészetből – a magyar, a finn s más

54 Molnár Gál Péter: *Bábszínháztörténet*. (In.: *Bábszínház 1949–1999*. Szerk.: Balogh Géza. Budapest Bábszínház, 1999. 62. o.)

Orosz Klaudia ekkor még a műhely dolgozója volt

népek művészetéből egyaránt –, de nem doktriner módon. Bátran alkalmazza a legváltozatosabb formai megoldásokat, asszociatív képeket – Louhi hatalmas madara, az üldözés és a küzdelem pillanatai a sci-fi filmek eszköztárát idézi játékosan, ám mégis félelmetesen –, s amit elképzelt, megteremtett, életre hívott, az vitathatatlanul az ő világa, ugyanakkor az öntörvényű dráma öntörvényű képi világa is. Hasonló ereje van Decsényi János nagyszerű, dramaturgiai funkciót is betöltő zenéjének.

Ez a *Kalevala* méltán sorakozik a társulat régi, világhírű produkciói mellé, ugyanis képes arra, amire ez a rendkívül magas mércét támasztó

együttes is csak ritkán volt képes: egyszerre szólni a nézőtér különböző rétegeihez. A kicsinyek a mesét, a kamaszok a kalandot, a mítoszt, a felnőttek pedig a költészetet érezhetik közel magukhoz, s az előadás egésze minden nézőre hat.⁵⁵ (Csík István)

(Koczogh Ákos: *Kalevala*. Fordító: Rác István. Dramaturg: Tarbay Ede. Zene: Decsényi János. Tervező: Koós Iván. Rendező: Urbán Gyula.

Szereplők: Kássa Melinda, Kosáry Eszter, Sallay Virág, Szakály Márta, Szöllősy Irén, Csajághy Béla, Elekes Pál, Erdős István, Gruber Hugó, Gyurkó Henrik, Pataky Imre, Varanyi Lajos)

55 Csík István: *Mítosz, mese, költészet*. (Színház, 1984. 9. 36. o.)